

Petr Urbánek, Andrea Rozkovcová, Jitka Novotová, Jan Pícek, Helena Pícková, Jitka Jursová

Výzkum učitelských sborů ZŠ: výzkumné možnosti, témata, výsledky
(Research of Basic School Teaching Staff: Research Options, Topics, Results)

Klíčová slova v ČJ

Základní škola, učitelský sbor, sociální klima, stabilita, fluktuace, smíšený výzkum

Klíčová slova v AJ

Basic school, Teaching staff, Social Climate, Stability, Fluctuation, Mixed Research Design

Cíl v ČJ

Symposium komponované do pěti částí předkládá na základě tříletého výzkumu téma učitelských sborů základních škol. Nejprve jsou představeny možnosti zkoumání a výsledky výzkumu sociálního klimatu učitelských sborů. Dále jsou prezentovány nálezy o fungování učitelských sborů s akcentem na vztah vedení – sbor a hodnocena je personální stabilita a proměny učitelských sborů.

Cílem symposia je popsat specifickou pracovní skupinu učitelského sboru ZŠ, analyzovat výzkumná zjištění k tomuto fenoménu a zhodnotit charakteristiky a fungování učitelských sborů v kontextu k současné škole a společnosti.

Teoretická východiska v ČJ

Pedeutologické studie směřují svůj teoretický akcent a výzkumný potenciál zpravidla k učitelům jako jednotlivcům. Teorie související s profesionalizací či expertností učitele (Píšová, 2010) se opírají o kvalitu jednotlivce, akceptuje se autonomie učitele a individuální charakter učitelství. Učitel však nemůže být v rámci specifické školní organizace od svých kolegů profesně ani vztahově izolován (Urbánek, 2018). Spolupráce sboru je podmínkou rozvoje školy (Pol & Lazarová, 1999) a jeho působení jako celku se svým specifickým vztahovým rámcem považuje Lukas (2009, s. 129) za jednu z nejproduktivnějších oblastí práce školy.

Fungování sboru je silně vázáno na pedagogické vedení i s oporou o neformální lídry (Sun et al., 2013) s důsledky nejen pro sociální klima sboru (Rozkovcová & Novotová, 2018) a kulturu školy (Pol, 2007), ale i s dopady na učební činnost žáků (Grissom & Loeb, 2011) a nestabilitu sboru, resp. na vysokou míru fluktuace učitelů (Ingersoll, 2001; Hanušová & Píšová, 2017).

Metodologie v ČJ

Tříletý výzkum učitelských sborů ZŠ je koncipován v sekvenční kombinaci smíšeného modelu QN1 – QL – QN2 (Hendl, 2005, s. 280), přičemž kvantitativní šetření bylo s dvouletým odstupem opakováno (QN2) při shodných výzkumných parametrech. Soubor učitelských sborů byl vytvořen náhodným statistickým výběrem (N = 125). Využita byla česká verze dotazníkového nástroje OCDQ-RS (Kottkamp, Mulhern & Hoy 1987). Kvalitativní šetření bylo postaveno na výsledcích QN1, přičemž kritériem výběru byly zjištěné póly extrémních hodnot (Flyvbejrk, 2006, s. 230; Gavora, 2010, s. 184) sociálního klimatu (N = 10).

Závěry v ČJ

Svým rozsahem a smíšeným designem umožnil výzkumný projekt proniknout do šíře, hloubky i longitudinality, resp. dynamiky tématu učitelských sborů ZŠ.

Především se ukazuje, že učitelský sbor je specifickou pracovní skupinou s vnitřní strukturou vztahů a s vnějšími kontexty. Zjištěné výsledky vykazují značné rozdíly parametrů sociálního klimatu mezi jednotlivými učitelskými sbory. Hodnoty klimatu a jejich proměny současně poukazují na úzkou souvztažnost s fungováním sborů. Jeho úroveň je primárně určována kvalitou pedagogického vedení školy a má důsledky pro personální pohyb a stabilitu sborů.

Souhrn v AJ

The aim of the conference symposium is to describe the specific work group of the teaching staffs of Czech basic schools, analyse, present, and discuss research findings about them and assess characteristics of their functioning. The extent of the research mixed design enabled a deep view into the characteristics and the dynamic of the researched phenomenon. The teaching staff is a specific work group with consequences for the individual teacher's work, leadership style, and for the limits of school work. Demographic characteristics of the staffs implicate some serious problems, such as age structure and qualification deficit of the staffs. Research results show significant differences of school climate parameters among the researched staffs. The characteristics of the staff climate correspond with parameters of their functioning which is primarily determined by pedagogical leadership merits. Leadership style also greatly influences personnel fluctuation and stability of the teaching staffs.

Bibliografie 1

Flyvbjerg, B. (2006). Five misunderstandings about case-study research. *Qualitative Inquiry*, 12(2), 219–245.

Gavora, P. (2010). *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido.

- Grissom, J. A., & Loeb, S. (2011). Triangulating principal effectiveness: How perspectives of parents, teachers and assistant principals identify the central importance of managerial skills. *American Education Research Journal*, 48(5), 1091–1123.
- Hanušová, S., Píšová, M. et al. (2017) Chtějí zůstat nebo odejít? Začínající učitelé v českých základních školách. Brno: Masarykova univerzita.
- Hendl, J. (2005). Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace. Praha: Portál.
- Ingersoll, R. (2001). Teacher turnover and teacher shortages: An organizational analysis. *American Educational Research Journal*, 38(3), 499–534.
- Kottkamp, R. B., Mulhern, J. A. & Hoy, W. K. (1987). Secondary School Climate – a Revision of the OCDQ. *Educational Administration Quarterly*, 23(3), 31–48.
- Lukas, J. (2009). Vztahy mezi učiteli a řediteli na základních školách – přehled relevantních výzkumů. *Studia paedagogica*, 14(1), 127–145.
- Píšová, M. (2010). Učitel – expert. Přehled výzkumných trendů a jejich výsledků. *Pedagogika*, 60(3 - 4), 242–253.
- Pol, M., & Lazarová, B. (1999). Spolupráce učitelů – podmínka rozvoje školy. Praha: Strom.
- Pol, M. (2007). Škola v proměnách. Brno: MU.
- Rozkovcová, A., & Novotová, J. (2018). Styly vedení školy a sociální klima učitelských sborů základních škol. *Orbis scholae*, 12(3).
- Sun, M., Frank, K. A., Penuel, W. R., & Kim, C. M. (2013). How external institutions penetrate schools through formal and informal leaders. *Educational Administration Quarterly*, 49(4), 610–644.
- Urbánek, P. (2018). Učitelství české základní školy. *Orbis scholae*, 12(3), 11–30.